



# Litoveľské Pomoraví



**Datum: sobota 19. března 2011**

## Jízdní řád:

Sraz v nádražní hale v dostatečném předstihu před odjezdem.

T A M	Pardubice	7.25 (EX 143)	Z P Ě T	Litoveľ	15.28 (Os)	16.42 (Os)
	Zábřeh na Moravě	8.27		Červenka	15.32	16.46
		8.39 (Os)			15.48 (Os)	16.54 (Os)
	Střeň	9.03		Zábřeh na Moravě	16.08	17.15
					16.45 (R 706)	17.32 (EX 144)
					Pardubice	17.58

- Zastávka Střeň je na hlavní trati Praha – Olomouc, předchozí stanicí je Červenka, kde zastavují některé rychlíky.

- Stanice Litoveľ je předposlední na pobočné trati Prostějov – Červenka.

## Popis trasy (v mapce označena silnou hnědou čarou):

ZTZ zast. Střeň – Lhota nad Moravou – Náklo – Příkazy – nezn., ČTZ Hynkov – Lhota nad Moravou – Litoveľské luhy – Litoveľ = 22 km (vč. zacházky k hrobu J. Opletala).

Je samozřejmě možné jít ze Lhoty přímo do Litovle, pak výlet měří 10 km.

## Povrch a profil trasy:

Prakticky rovinatá trasa vede většinou po silnicích s malým provozem a po zpevněných lesních cestách, které jsou zároveň značené jako cyklostezky.

## Doporučená mapa:

Edice KČT č. 57 Haná – Olomoucko (téměř celá trasa) a 52 Zábřežsko (závěrečný úsek)

## výlet připravil, vede a na netradiční oslavu svátku Josefa zve:

Miloš Kajzrlík



## Turisticko-vlastivědný přehled:

**CHKO Litovelské Pomoraví** byla zřízena v roce 1990 mezi Olomoucí a Mohelnicí v krajině údolní říční nivy na pruhu lužních lesů a luk o šířce 3–8 kilometrů kolem řeky Moravy. Hlavním důvodem k vyhlášení bylo zajištění zvýšené ochrany tohoto území, které se vyznačuje mimořádně vysokým soustředěním přírodních hodnot. Řeka Morava zde má meandrující tok a řadu bočních stálých i občasných ramen. Součástí CHKO je také krasové území vrchu Třesín s Mladečskými jeskyněmi a oblast chlumních listnatých lesů Doubrava, nachází se zde i několik maloplošných zvláště chráněných území – NPR Ramena řeky Moravy a Vrapač, PR Litovelské luhy, PR Plané loučky (komplex mokřadních luk na okraji Olomouce) a Chomoutovské jezero (významná ornitologická lokalita). Rozloha chráněného území je 96 km<sup>2</sup>, nejnižší bod (tok řeky Morava) je v nadmořské výšce 210 metrů, nejvyšší (masiv Doubravy) dosahuje výšky 345 m n. m., sídlo správy CHKO je v Litovli. V roce 1997 byla oblast značně postižena záplavami.

**Střeň**, obec asi 7 km jihovýchodně od Litovle, byla založena v roce 1249 za vlády krále Václava I., první dochovaný zápis pochází z roku 1390. Později se stala – stejně jako řada okolních vesnic – majetkem olomoucké kapituly. Archeologové zde našli bronzovou sekyrku, významnou památku z doby mohylové kultury (6. stol. př. n. l.). Je zde několik mostů s krásným hanáckým pojmenováním – např. Hrobé most mezi Stření a Lhotou, O bílých slópku – mostek přes hrázní příkop na rozhraní pole a lesa směrem na Štěpánov. Od 18. století se z iniciativy místních sedláků budovaly na rozhraní lužních lesů a zemědělských pozemků menší tzv. seelské protipovodňové hráze.

**Lhota nad Moravou** je místní část obce Náklo. Na jejím místě v tehdejších hlubokém lese původně stála malá ves se 6 usedlostmi, kterou v roce 1247 založil klášter Hradisko kvůli ochraně současně vzniklého vodního mlýna před lupiči. Za 30leté války pomohl v roce 1642 místní občan Filip Vrbka opatovi zakladatelského kláštera Jakubu Dodingovi zachraňovat klášterní poklad před švédskými vojsky. Letopočet 1830 na zvonečku na dřevěné zvoničce na návsi patrně připomíná rok jejího zbudování, dřevěný kříž s plastikou Krista pochází z roku 1836.

**Náklo** poprvé zmiňuje listina z roku 1078 v německé podobě Nakel. Staroslovansky se obec jmenovala Naklye a přes Nákli vznikl současný název, slovo má značit „bažinaté místo s mladým rašicím vrbištěm“. Jednolodní kostel sv. Jiří z let 1696–98 s gotickou věží zastřešenou dovnitř klopenou střechou z poloviny 15. století a s branou vystavěnou z korálů klenoucí se nad sochou Panny Marie Lurdské z roku 1899 stojí na místě starší stavby. Před vchodem je kříž z roku 1745, za kostelem malá kostnice, okolní bývalý hřbitov má historickou zeď. Fara na návsi z let 1707–1713 dříve sloužila jako prelátský letohrádek, socha sv. Floriána pochází z roku 1768. Za významnou památku se považuje také stodola z 1. poloviny 19. století u silnice do Lhoty. V roce 1876 se čestným občanem stal František Palacký. Také v této obci byly odkryty unikátní archeologické památky, došlo k tomu v roce 1883 při hloubení rybníka Podkova. V roce 1977 začala pracovat velká pískovna o rozloze 100 hektarů a maximální hloubce 25 metrů s roční kapacitou 650 000 m<sup>3</sup> šterkopísku. V omezené míře je zde umožněna sportovní činnost pro přesně stanovený počet plavidel, koupat se lze na vlastní nebezpečí, a to pouze ve vymezeném prostoru, určený prostor mají také rybáři.

**Příkazy** se poprvé uvádějí v listině krále Přemysla Otakara II. v roce 1250, její část **Hynkov** až v roce 1437. Olomoucká kapitula vlastnila Příkazy od roku 1368. Je to další obec v regionu s velkým množstvím významných archeologických nálezů (a to i s mimořádnou historickou hodnotou) jako např. mamutího klu objeveného v roce 1873 při hloubení základů sladovny, hrobů, keramiky, zlomku římské nádoby s rytinou utíkajícího zvířete nebo trepanované lebky. V sesutém břehu Moravy u Hynkova byl nalezen středověký dřevěný člun. V roce 1949 zde Karel Svobinský maloval místní kroje. Kaple sv. Cyrila a Metoděje z 20. let 20. století má podobu románské rotundy se dvěma apsidami, je to současně i památník obětí světových válek. Za účasti mnoha hostů (vč. strahovského opata Zavorala) ji slavnostně vysvětil na podzim roku 1926 olomoucký arcibiskup Leopold Prečan. V roce 1985 byla zahájena její sedmiletá generální oprava. V roce 1990 se v památkově chráněné usedlosti č. p. 54 (tzv. Kameníčkův grunt) a na přilehlých zahradách začal budovat soubor staveb lidové architektury, v místním nářečí „Hanácké skanzen“. Ve špaletových stodolách se návštěvníci seznámí s tradiční hanáckou architekturou a se životem v tomto regionu na přelomu 19. a 20. století.



**Litovel**, centrum oblasti, je starobylé průmyslové město se zhruba 10 tisíci obyvatel. Protože se rozkládá na šesti ramenech řeky Moravy, říká se mu také „Hanácké Benátky“. Bylo založeno v polovině 13. století králem Přemyslem Otakarem II.

Náměstí Přemysla Otakara II. „stojí“ na jednom z ramen řeky Moravy zvaném Nečíz (od staroslovanského „nečeti“ – téci“) a má tak raritu – nejvyšší věž na řece Moravě. Radnice je prvně zmíněna v nejstarším zachovaném litovelském pergamenu z roku 1287. Morový sloup pochází z roku 1724, kdy byl postaven na památku ukončení morové epidemie, která město postihla v roce 1714. Nejstarším doloženým měšťanským domem se zápisem z roku 1359 je lékárna.

Svatojánský most (název získal díky soše sv. Jana Nepomuckého z 1. čtvrtiny 18. století), zhruba 60 metrů dlouhý a tvořený 6 klenbami, byl dokončen patrně před rokem 1592. Je to nejstarší kamenný most na Moravě a třetí nejstarší funkční kamenný most u nás.

Zbytky městských hradeb jsou pozůstatkem výrazného rozšíření opevnění nově založeného města, které původně chránily prosté valy zpevněné přirozeným systémem řeky. Výstavbu hradeb povolil svou listinou ze 3. února 1327 král Jan Lucemburský – výška dosahovala 16 loktů (cca 5 metrů) a délka 42 obyčejných lánů (cca 1280 metrů), doplňovala je soustava vodních příkopů a močálů (tj. dnešních rybníků). Hradby město chránily do 30leté války, kdy je v roce 1643 při jeho dobytí rozbořila švédská vojska. Při opravě po ukončení války v roce 1652 zednickým mistrem Matějem Volkmannem na ně byla současně umístěna tzv. švédská deska připomínající dobytí města.

Chrám sv. Marka se poprvé připomíná v roce 1342 jako gotický a hřbitovní, neboť kolem býval hlavní městský hřbitov. Rozsáhlá renesanční přestavba se uskutečnila v letech 1529–1532, při další přestavbě v roce 1699 byla zvýšena tehdy cibulovitá věž, zatím poslední oprava byla vynucená povodní v roce 1997. Chrám má stejné zasvěcení jako slavný chrám v Benátkách kvůli přezdívice města. Na západních vratech je umístěna hrobní míra s letopočtem 1690, sloužila k určování povinné hloubky hrobu.

Nepřístupná pozdně gotická kaple sv. Jiří (nebo také Česká kaple) s plaménkovou kružbou oken z doby kolem roku 1500 je po zbytcích hradeb nejstarší zachovanou stavební památkou. Vitráže v oknech pocházejí z roku 1988, před kaplí stojí kříž z roku 1849 se zajímavými reliéfy.

Gymnázium Jana Opletala, reprezentativní budova ve stylu české neorenesance, bylo slavnostně otevřeno 10. a 11. září 1904. Těsně po ukončení 2. světové války získalo čestný název „Opletalovo reálné gymnázium v Litovli“, současný název „Gymnázium Jana Opletala“ má od roku 1967. Čtyři mozaiky na průčelí představují vyznané okamžiky dějin města – 1) Václav II. uděluje roku 1291 Litovli městská práva, 2) Jan Lucemburský povoluje městu roku 1327 stavbu hradeb, 3) Jiří z Poděbrad zastupuje „zlatý věk“ 15. století a 4) Génius Slovanstva žehná české Litovli. Od 16. listopadu 1969 je na budově pamětní deska na počest Jana Opletala, slavnostní odhalení jeho busty se konalo 14. listopadu 1979. Pomník T. G. Masaryka byl odhalen 9. května 1948 a po tajném stržení v červenci 1978 se na své místo vrátil 7. března 1990.



**Jan Opletal**, první studentská oběť nacismu v Československu, se narodil 1. ledna 1915 ve Lhotě nad Moravou. Rodiče mu ale nechali zapsat datum 31. prosince 1914 z důvodu, aby mohl do školy nastoupit o rok dříve. V letech 1920–1926 chodil do obecné školy v Nákle, v letech 1926–1934 byl studentem osmiletého zemědělského gymnázia v Litovli. Po absolvování vojenské služby začal v roce 1936 studovat lékařskou fakultu Univerzity Karlovy. 28. října 1939 byl jako účastník protinacistických demonstrací postřelen do břicha. Lékařům ho ale nezachránili, na následky vážného zranění zemřel 11. listopadu 1939. V Praze se s ním přišly rozloučit tisíce studentů, jeho pohřeb v Nákle 16. listopadu 1939 proběhl jako tichá masová studentská demonstrace. In memoriam mu byl propůjčen titul MUDr. a v roce 1996 také Řád T. G. Masaryka I. třídy.

Připomíná ho řada ulic v našich městech, nejznámější je v centru Prahy mezi Václavským náměstím a Hybernskou ulicí.